

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема:

„Властта като интерес на селищната общност”, автор – Илко Недев Тодоров,

за присъждане на образователна и научна степен „доктор”

по научна специалност 05.11.01 „Социология”,

от професионално направление 3.1. „Социология, антропология и науки за културата”

Рецензент – доц. д-р Апостол Атанасов Апостолов

1. Обща информация за дисертационния труд.

Представеният дисертационен труд се състои от въведение, три глави, заключение, списък с цитираната литература и източници. Общият обем е 280 страници, от които основният текст е 271 страници. Цитираната литература включва 146 заглавия, от които 79 на кирилица и 68 на латиница. Включени са 63 таблици, които съдържат данни от проведени емпирични социологически изследвания.

Дисертационният труд е резултат от продължителен период на проучвателна и изследователска дейност, която институционално е организирана под формата на самостоятелна докторантура, стартирала на 06.11.2009 г. със заповед РД-15-06/06.11.2009г. на Директора на Института по социология и решение на НС на ИС - протокол 8/05.11.2009г. От 05.11.2012 г. със заповед РД-09-1282/05.11.2012 г. на Директора на ИИОЗ и Решение на НС на ИИОЗ, протокол 16/29.10.2012 г. Илко Тодоров е отчислен с право на защита.

Избраната тема съдържа изключително важни и актуални проблеми на прехода, изискващи както теоретичен анализ, така и оценка на конкретните тенденции на осъществяване на промените в селищните общности на страната. Кардиналните промени във формите на собственост и нейното преразпределение, смяната на политическата система, разместването на пластове на социалната структура, промениха механизмите на формиране на обществените отношения и съпътстващите ги противоречия между разнородните интереси. Властта се превърна в изключително ценен ресурс и механизъм за налагане на интереси. От тази гледна точка, дисертационният труд е посветен на изключително актуален проблем, в който се фокусират разнородни процеси и явления на съвременното ни общество.

Във въведението тезата, целта, задачите, предмета и обекта на дисертационния труд са дефинирани ясно и точно, в добре изразена логическа последователност. Целта на дисертационния труд е, на основата на задълбочения анализ, да се разкрият

механизмите на взаимодействие между властта и интересите от социални промени на равнище селищна общност. За постигането на посочената цел са използвани комплекс от теоретични и емпирични методи на изследване.

Структура и съдържанието на дисертационния труд се отличават с логична последователност на теоретичните анализи, кратки и точни заглавия, адекватни на целта, предмета и изследователската теза, която се развива в съответните параграфи.

2. Съдържателен анализ на дисертационния труд и неговите научни постижения.

Основен акцент на първа глава от дисертацията са социологическите измерения на интересите в селищната общност. Нейният многомерен характер е съществено предизвикателство при търсенето на конкретни и в същото време достатъчно обхватни дефиниции. Представеното проучване на литературните източници дава възможност на автора да систематизира използваните подходи и определения. Авторовият прочит на литературните източници показва не само тяхното задълбочено познаване, но е и свидетелство за изградени възможности за критически анализ на теоретични постановки и описани закономерности. Логическата интерпретация на възгледите за селищната общност дават възможност за дефиниране на нейните социологически измерения.

Друга опорна категория на изследването е властта. Тя е разгледана през призмата на нейното взаимодействие с интересите, насочени към нейното придобиване и използване за управление на тенденциите на социална промяна. Анализът на интереса, като обществено явление, се осъществява посредством съпоставката му с други социологически категории – потребности, дейности, социално неравенство, обективно-субективно, ценности, цели. Този подход дава възможност на автора да покаже сложната природа на социалния интерес и доминиращото му значение за индивидуалното и груповото поведение. Властта се изследва едновременно в статичен и динамичен аспект. Това дава възможност да се подложат на анализ редица функции на властта, които стимулират развитието на съвременните тенденции за изграждане на групи и коалиции от субекти по интереси.

Втората глава е посветена на социалната промяна, като целева насоченост на борбата и съгласуването на интересите, насочени към придобиване на властови позиции в регионален план. В основата на изложението отново е теоретичният анализ на множеството термини, с които се изразяват тенденциите в хода на развитието на

обществените процеси – промяна, преход, развитие, трансформация и др.п. Умело се съчетават историческият подход към развитието на изследванията в посоченото направление с типологизацията на съществуващите концепции. На тази основа се дефинират и работните хипотези на изследването. Основната идея е за комплексния характер на социалната промяна и нееднозначното ѝ движение в определена насока, при което е възможно загубване на посоката и връщане в изходните позиции. Работните хипотези са дефинирани много точно и са разгърнати до равнището на емпирични индикатори.

Според автора, основен инструмент за реализация на интересите за социална промяна е политическата власт. Това насочва акцента на анализа към колективния субект на властта и връзката между индивидуален и колективен субект на властта. Отчита се разноликата същност на субекта на политическата власт, като се съпоставят механизмите за използване на властта от партиите и останалите политически субекти. Посочва се ролята на политическите елити, като се има предвид същността и структурата на местния елит, неговото формиране и форми на активност в политическия процес. Особен акцент на изследването е анализът на политическите коалиции.

В трета глава са представени резултати от изследвания, които имат за предмет редица процеси на взаимодействието между власт и интереси, развиващи се на територията на селищната общност /на примера на град Варна/. Анализът е насочен към доказване на поставените хипотези, сред които е измерване на степента, до която населението на града се е превърнало в социална общност. Като определящ критерий е използвана степента на идентификация на гражданите с града. Измерена е силата на влияние на редица фактори на този процес, като на преден план излиза колективната памет. Тя е основата за изграждане на специфичен ценностен модел в съзнанието на варненци. Изграждането на селищната общност е условие за открояване на определени закономерности при взаимодействието ѝ с политическата власт. В тази насока на анализа, авторът показва наличието на причинно-следствени зависимости между условията на политическия живот и електоралното поведение на гражданите. Особено внимание в този анализ заслужава проследяването на процесите на формиране и поведение на т.н. „коалиция на интереси”. Обобщаването на богатия емпиричен материал дава възможност да се открият определящите фактори за поведението на общността като субект на социалната промяна.

Трудно е в ограничените рамки на една рецензия да се посочат всички постижения на дисертационния труд. По-подробно те могат да се открият в Автореферата, който много точно и синтезирано посочва основните елементи и констатации на дисертацията.

Научните приноси на автора могат да се групират по следния начин:

- Направен е задълбочен и достатъчно обхванат обзор на литературните източници по основните категории на изследването – селищна общност, власт, интереси, социална промяна. Вече посочихме цифровите измерения на това твърдение - цитираната литература включва 146 заглавия, от които 79 на кирилица и 68 на латиница. В литературния анализ умело се съчетава историчността с типологизиране на съществуващите теории и подходи.
- Систематизирани и детайлно са описани основните процеси подлежащи на изследване, което в последствие дава възможност за тяхната операционализация и намиране на показатели, по които е направен анализ на ситуацията в града и доколко тези процеси могат по аналог да се разглеждат като присъщи и на други градове в страната.
- Приносен характер има съсредоточаването на теоретичното изследване върху селищната общност, тема която е сравнително по-слабо засегната в българската социологическа литература.
- Дадена са аргументирани и оригинални дефиниции на редица явления, процеси, закономерности, изведени не само от теоретичния анализ, но и в резултат от дългогодишни емпирични изследвания и наблюдения на обществената практика във Варна.
- Разработени и тествани са оригинални методики и инструментариум за изследване на регионалните структури, общности, явления и процеси. Това е съществен принос в развитието на социологията на града и селищните системи.
- Дефинирани са емпирични закономерности, чието познаване и използване има стратегическо значение за управлението и развитието на град Варна.

3. Критични бележки.

Предмет на дисертационния труд са проблеми, които имат изключително сложно и комплексно съдържание. В опита си да даде цялостен анализ на изследваните явления и процеси, понякога авторът допуска известни повторения, прекомерна

многоаспектност на интерпретациите, по-подробно изброяване на теоретични постановки, които не са толкова съществени за крайните работни дефиниции.

Редица постановки в дисертационния труд се нуждаят от по-подробен анализ и аргументация подкрепена с повече факти. На места е необходима по-ясна позиция по изследователските тези, както и редакция на по-дълги и тромави изрази.

Тези и някои други пропуски не могат да бъдат основание за отричане на съществения принос на автора в изследването на този сложен и изключително актуален проблем на нашето съвремие. Всяко усилие в тази посока се нуждае от насърчаване и подкрепа.

4. Лични впечатления за автора.

Професионалните ни отношения с автора датират още преди да започнат промените в българското общество. Заедно с професор П. Близнаков, като наш общ научен ръководител, работихме активно за утвърждаването на Икономическата социология, като една от фундаменталните учебни дисциплини в Икономически университет – Варна. Като активни членове на Варненското социологическо дружество положихме основите на регионалните изследване в града. Тази традиция продължи и след 10 ноември 1989 г. като в нейното утвърждаване и развитие Илко Тодоров има водеща роля.

Колегата Илко Тодоров е утвърден преподавател, който води курсове от лекции и упражнения по Икономическа социология, Управление на кариерното развитие, Обща социология, Социология на пазара. Всяка година неговата аудитория надхвърля цифрата от 600 студенти.

Участва в редица проекти на регионално ниво, работи като консултант на редица обществени организации и институции в град Варна.

Заклучение.

Представеният дисертационен труд и автореферат, който точно и адекватно отразява неговото съдържание, констатациите в направената рецензия, конкретните впечатления за възможностите на докторанта, както и за етапите през които премина изследователската дейност на автора, ми дават основанието убедено да предложа на научното жури да присъди на Илко Недев Тодоров образователната и научна степен „доктор” по научна специалност 05.11.01 „Социология”, от професионално направление 3.1. „Социология, антропология и науки за културата.”

Основните мотиви за това предложение се съдържат в следните качества на дисертационния труд:

- Избор на актуална, недостатъчно изследвана тема, която позволява на основата на теоретичен анализ и емпирични наблюдения да се формулират оригинални дефиниции и теоретични постановки.
- Сериозна научна осведоменост по темата и направлението на дисертационния труд.
- Съществени приноси под формата на формулирани проблеми и хипотези, изследователски методики, емпирична база от данни за прогнози и обобщения за закономерностите при взаимодействието власт-интереси на селищната общност. България.

17. октомври 2013 г.

Рецензент:

Доц. Д-р. Апостол Апостолов.